

Tankar i en trädgård

Den sommarbetraktelse, som fil dr Ake Thulstrup givit Svensk Tidskrift tillfälle att publicera, har av författaren försetts med en underrubrik: Vad är det som är fel i marxisternas metod? Nymarxisterna, som har insett att en del av lärofaderns profetior inte stämmer med verkligheten, talar om det stora och oförstörbara i Marx' metod. I produktions- och egendomsförhållanden såg han, enligt dem, förklaringen till individernas agerande på olika plan och till deras åsikter. Detta är bakgrunden till att »samhället» numera så ofta får klä skott för vad individer brutit. Sista modet är t o m att man vill betrakta psykisk sjukdom inte som en medicinsk fråga utan helt och hållet som en samhällsfråga. Men dessa nya uttolkare glömmar, att Marx, som var en beundrare av Darwin, trots detta aldrig kunde sätta sig in i att människan tillhör både djurriket och samhället, att det finns biologiska fakta att taga hänsyn till när det gäller henne och inte bara sociologiska.

Min sommarstuga på Färingsö omges av en skogsdunge där ek och björk blandas med tall och gran. Många fågelarter häckar i blandskogen, men den fågel som känner sig mest hemmastadd och som brukar ta alla mina holkar i besittning på vårarna är den omusikaliska talgoxen. Omkring talgoxarnas holkar inträffar ibland stora och skakande händelser. Det händer att en ekorre smyger sig upp för tallens stam för att plundra holken – vilket han väl förresten knappast förmår, så litet som hålet är. Men när ekorren har börjat tafsa på fågelholken träder automatiskt en försvarsorganisation i funktion. Regionens hela uppsättning av flygkunniga talgoxar samlas som på ett givet tecken i och omkring det träd där ekorren utför sina machinationer. De (troligen) djärvaste och flygkickligaste talgoxarna störtdyker gång på gång mot fridstöraren för att skrämma honom. Två eller tre andra talgoxar placerar sig i tallens topp och ger där med sina pipiga läten en larmsignal som mycket starkt påminner om vårt flyglarm. Sakkunskapen uppger, att hela denna aktivitet koordineras av en eller flera gammeltalgoxar, som de yngre fåglarna på grund av den vördnad de känner för ålderdomen enhälligt har tillerkänt befälsrätt.

Talgoxarnas försvarssystem har fungerat förträffligt vid de tillfällen då jag har sett det i funktion. Skrämmd av störtbombarna har ekorren kilat ner på marken och satt i väg med svansen i vädret, ivrigt förföljd av de mest snabbvingade fåglarna. De som har deltagit i avvärjnings-

manövern ger sig väl sen av var och en till sitt revir. Ty endast ett talgoxepar häckar i varje träd.

Revirkänslan är också någonting mycket sällsamt. Det sägs att även fredliga småfåglar råkar i luven på varandra, när den ena hanen försöker bygga ett bo inom den andres revir. Jag kan inte påstå, att jag själv har bevittnat detta, men jag har läst något om vissa djurs revirkänslor. De sydöstasiatiska tigrarna t ex lär med pedantisk noggrannhet markera de sektioner av djungeln som de uppfattar som sitt eget område.

En fågel han värjer sin egen bur,
så göra ock alla vilda djur.

Karl Marx och talgoxarna

Karl Marx lärde, att våra samhällsinstitutioner återspeglar vårt samhälles ekonomiska basstruktur. De har, skriver han, framgått ur de egendomsförhållanden och den klasskiktning som samhället uppvisar. Om, som även våra nymarxister av i dag ivrigt predikar, vårt polis- och rättsväsen liksom vårt militära försvar helt och hållet har framsprungit ur egenheter som kännetecknar »klassamhället», måste man dock ställa den frågan vilken (orättvis) egendomsfördelning och vilka samhällsförhållanden i övrigt som har givit upphov till djurens solidariska uppträdande inför faran. Olika djurarter är mer eller mindre flockbetonade – och mina kära talgoxar tycks vara det relativt litet. Men då det dyrbaraste de äger utsätts för ett allvarligt hot träder en uppenbart i förväg förberedd försvarsorganisation i funktion.

Karl Marx' ekonomilära med sitt metafysiska postulat »utsugningen» har visat sig vara fullkomligt felaktig. Hans föreställningar om att privategendom och »kapitalism» höll sitt intåg i världen som ett slags syndafall, att dessa onda makter dock en gång skall krossas och att Rättvisa, Mänsklighet och Frihet en gång skall återställas under helt nya stjärnor – denna vision eller apokalyps är uppenbart kalkerad på de heliga skrifter som judendomen och kristendomen har gemensamt, framförallt profetutsagorna. Drömmen om ett kommande lyckorike, som ej skall veta av brott eller orättfärdighet, motsvarar uppenbart ett djupt liggande mänskligt behov; vi som har upplevt att stölder och våld har ökat alldeles oerhört starkt på sista tiden kan omöjligt tro att vi någonsin kan ge upp vår vaksamhet mot inbrottstjuvar och rånmördare. Marx' profetior har obarmhärtigt krossats av verkligheten, bortsett från några obestridligt riktiga iakttagelser som han gjorde om vissa tendenser inom det privata näringslivets högre skikt.

Studiet av Marx' skrifter har likväl undergått ett stort uppsving under de decennier som har förflutit efter det andra världskrigets slut. Uttolkarna är många, och de demagogiska förkunnarna av en *marxismus redivivus* i popuppplaga är många gånger fler. Nymarxismens popularitet har sin givna förklaring i att Lenin i vårt sekels början formade Marx' spridda teser till ett förstklassigt instrument för revolution, i första hand i sitt eget land. Detta land, Ryssland, vann genom det

andra världskrigets utgång en oerhörd maktutveckling blä vid Östersjön. Att Sovjetunionen och den ideologi som den bekänner, alltså vad som officiellt kallas marxism-leninismen, hänför många unga svenskar är helt naturligt. I början av detta sekel var det kejsrerliga Tysklands maktutveckling som ryckte ungdomen med sig.

Men hur resonerar då de som med flit och allvar går in för Marx-tolkning och som hävdar att den store mannen har kvar om inte hela så dock en stor del av sin glans? Den nordamerikanska Marx-forskningens och sovjetologins *grand old man* Bertram D Wolfe har ställt denna fråga i en av sina essayer (*Marxism – Yesterday and Today*). Wolfe menar att det finns två skolor bland de »vetenskapliga» nymarxisterna. Den ena skolans anhängare slår mynt av »Marx humanisten». Den andra skolan menar, att det stora, det oförstörbara och eviga hos Marx var hans »metod».

Den marxiska metoden

Det var i sina ungdomsskrifter som Marx utvecklade sitt »humanistiska» budskap, men det var paradoxalt nog också där som han öppet hyllade terror och blodutgjutelse som legitima medel i den politiska kampen. Under denna tid hade han ännu inte utformat det »vetenskapliga» system, som han lade fram i första delen av *Das Kapital* (1867). En viktig del av detta system är just den »metod» som enligt många marxisters mening återstår, när

så mycket annat av Marx' förkunnelse har raserats.

Hur skall då Marx' metod i få ord uttryckas? Kärnan däri synes ha varit hans föresats att i produktions- och egendomsförhållanden söka hela förklaringen inte bara till samhällets skiktning utan även till individernas agerande på olika plan och naturligtvis till deras åsikter. Visst kan denna metod till en viss grad visa sig brukbar. Vad man måste vända sig emot är dess användande på ett dogmatiskt och monomant sätt i alla möjliga sammanhang, även sådana där metoden inte alls passar.

Det misstag som alla nutida nymarxistiska författare tycks göra är att de helt eller nästan helt bortser från människans biologiska natur. Karl Marx var i själva verket en stor beundrare av sin tids naturvetenskapliga forskning och tänkte decidera *Das Kapital* till Charles Darwin – en ära som dock denne avböjde. Marx' ambition var att på samhällsforskningens fält göra en lika stor insats som Darwin hade gjort på naturforskningens. I själva verket ligger dessa båda fält mycket nära varandra. Människan tillhör både djurriket och samhället. Hon kommer in i livet utrustad med en mängd anlag för det ena och det andra – tillgångar som alls inte härrör från samhället utan från hennes förfäder men som kommer att starkt prägla hela hennes liv som samhällsvarelse. Tyvärr tycks Marx, sin Darwin-beundran till trots, ha saknat insikt om elementära biologiska fakta. Han vilje bygga upp ett speciellt system för sam-

hällsforskning, grundat på en speciell metod.

En kristallklar illustration till motsättningen mellan de dogmatiska marxisternas primitiva metod – enligt vilken allt hos oss, till och med våra psykiska rubbningar, ytterst härrör ur »samhällets» utformning – och vetenskaplig, biologiskt grundad syn gavs nyligen i Göteborgs Handelstidning. Den 7 maj publicerade tidningen en artikel av Hans Forssman, professor i psykiatri vid Göteborgs universitet, där denne gick till rätta med det slags psykiatri som »just nu mest låter tala om sig i massmedia». Professor Forssman kallar visserligen inte denna form av psykiatri marxistisk, men så bör den enligt min mening benämnas. Ty vad är det den nu moderna psykiatrin lär? Forssman citerar en kollega:

»Sista modet i psykiatrin är att helt skilja ämnet från medicinen och betrakta psykisk sjukdom som helt och hållet en fråga om den enskilda människan och hennes mellanmänniska relationer... Terapin blir till en röra av välmenade och mestadels klumpiga ingrepp i invecklade sammanhang efter subjektivt bedömande... Men den erfarna läkaren vet att sjukdom med psykiska symtom ofta framkallas av kroppsliga orsaker och att nästan allt som vi *med säkerhet* vet om orsakerna till psykiska sjukdomar har hopsamlats på denna nivå.»

Marxisterna vill ha det till att samhället helt enkelt driver vissa i och för sig fullkomligt normala människor till sinnessjukdom genom sin dålighet, dvs genom

sin s k kapitalism, sin fria marknadsföring sin fria åsiktsbildning. Sinnessjukdomar kommer enligt detta recept att försvinna först sedan vi har socialiserat näringslivet och infört proletariats diktatur. Lustigt nog gavs på Göteborgs Stadsteater samma dag Hans Forssmans artikel publicerades en pjäs av Kent Andersson och Bengt Bratt, kallad »Tillståndet», där den marxistiska synen på sinnessjukvården utvecklades med vulgärpropagandistisk tydlighet. De internerade sinnessjuka om vilka dramat handlar framställs som helt och hållet offer för samhällets dålighet, missriktad vård och andra yttre omständigheter.

Respekt för reviret

Men tillbaka till min »trädgård»! Är det någon av »produktionsförhållandena» bestämmd reaktion som kommer talgoxen liksom staren och trasten att reagera så ursinnigt, när ekorren kommer för att plundra deras bo? Uppenbart är att fåglarna liksom många andra djur kräver respekt för ett slags privat ägande, ofta uppfattat som identiskt med hela reviret. Bland djuren finns också sparare som avstår från stundens frestelse att svälja allt ätbart och i stället lagrar mat för bistrare tider. Så gör tex mina ekorrar. De tycker mycket om ekollon som föda, men förtänksamt nog lägger de undan en del av den skörd som på hösten sällas ut på marken, En stor del av de ekollon som de kommer över gräver de ner i marken – men gömställena är inte lätta att hålla i minnet, och följden blir att ekskott i stort antal har skjutit upp på min tomt.

Ekonomi i obarn

Djuren är lärerika. De reflekterar troligen inte över sitt beteende när de med en kollektiv ansträngning driver bort den som vill tränga in i deras revir eller när de individuellt lägger upp matförråd till vintern som den värsta kapitalist. Det förhåller sig väl helt enkelt så att önskan att äga någonting – ett stycke jord, ett förråd av något slag, ett hem där man kan dra sig undan irriterande kollektivism – är en instinkt som är nedlagd hos en mycket stor del av denna jords levande varelser.

Var och en av oss är en unik produkt

av säregna kombinationer av arvsanlag, vilka sen modifieras av miljön med aldrig utplånas. Vi kan inte klandra Karl Marx för att han inte kände till Gregor Mendels epokgörande forskningar inom ärftlighetsläran. Ty Mendel var samtida med Marx, och hans geniala forskningar uppmärksammades först efter hans död. Men de lärde bland våra nymarxister har inte denna ursäkt. Det är oförsvarligt att i vår tid gå på och dogmatiskt tillämpa en metod, som enligt vad den biologiska forskningen har visat äger en mycket begränsad tillämplighet.